

Asia: VN/8051/2019

Valtioneuvoston periaatepäätös suomalaisesta demokratiapolitiikasta 2020-luvulla (luonnos)

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne ja yleiset kommenttinne demokratiapolitiikan tilasta, suunnasta ja seurannasta

-

Linjaus 1: Vaalijärjestelmä on toimiva, turvallinen ja luotettava. Jokaisella on yhdenvertaiset mahdollisuudet ja riittävät valmiudet käyttää osallistumisoikeuksiaan

Toimenpide-ehdotusten teemat edustuksellisen demokratian toimivuuden parantamiseksi

- *Vaalijärjestelmän uudistaminen*
- *Vaalien turvallisuuden vahvistaminen*
- *Äänestysmahdollisuuksien joustavoittaminen ja sähköisen äänioikeusrekisterin laajamittainen käyttöönotto*
- *Äänestysaktiivisuuden ja monipuolisen ehdokasasettelun edistäminen*

-

Linjaus 2: Suomessa on käytössä monipuoliset osallistumismahdollisuudet ja yhä useampi käyttää poliittisia- ja kansalaisoikeuksiaan

Toimenpide-ehdotusten teemat edustuksellisen demokratian toimivuuden parantamiseksi

- *Yhdenvertaisen osallistumisen edistämien ja kytkeminen vahvemmin osaksi päätöksentekoa ja valmistelua.*
- *Osallisuusjärjestelmien kehittäminen sekä arviointi kunnissa ja hyvinvointialueilla.*

- ***Aloite-instrumenttien tarkastelu sekä erilaisten osallistumis- ja vaikuttamismenetelmien laajamittainen hyödyntäminen. Digitaalisen osallistumisen ja verkkodemokratiapalvelujen kehittäminen.***
- ***Osallistumistoimien arviointi ja mittaaminen sekä yhdenvertaisen osallistumisen kehittäminen.***

Pelastakaa Lapset kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston demokratiapoliittiseen periaatepäätökseen liittyen.

Periaatepäätöksessä mainitaan, että hallitus on edistänyt lasten- ja nuorten yhteiskunnallisia osallistumisen ja vaikuttamismahdollisuuksia kansallisella lapsistrategialla. Periaatepäätös ei kuitenkaan linkity lapsistrategiaan ja se tulisi huomioida vahvemmin. Lasten osallisuus sekä sitä tukeva demokratia- ja ihmisoikeuskasvatus ovat olennaisia lasten kehityksessä ja kasvussa aktiiviseen kansalaisuuteen ja täysimittaiseen yhteiskunnalliseen toimijuuteen. Lapsistrategia korostaa, että pohja nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksille ja -taidoille rakennetaan lapsuudessa. Kansallisen lapsistrategian linjauksissa ja toimeenpanossa on yhteneväisyyksiä periaateluonnoksen useiden toimenpide-ehdotusten kanssa ja strategian useilla toimenpiteillä edistetään periaateluonnoksen suuntaisia tavoitteita.

Lasten ja nuorten osallistuminen ja vaikuttaminen eivät ole vain yhteiskunnallinen vaan myös oikeudellinen kysymys. Osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet perustuvat perus- ja ihmisoikeuksiin ja kansallisella lainsäädännöllä pyritään varmistamaan, että osallisuus toteutuisi lasten ja nuorten arjessa. Pelastakaa Lapset kannattaa LSKL:n esitystä, että LOSin 12 artiklan ja perustuslain 6 §:n lapsille turvaama oikeus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin lisätään johdannon kohtaan, jossa tarkastellaan osallistumisoikeudet turvaavaa lainsäädäntöä ja kansainvälisiä sopimuksia.

Lapsistrategian mukaan on varmistettava, että kaikkien lasten osallisuus yhteiskunnassa toteutuu mahdollisimman hyvin. Lasten eriarvoisuus korostuu, jos päätöksiä valmisteltaessa ja toimintaa suunniteltaessa ei huomioida niiden tosiasiallisia vaikutuksia eri asemassa oleviin lapsiin. Siksi toimenpideohjelmassa on huomioitava sekä lapset omana kohderyhmänään, että lasten keskenään erilaiset tilanteet ja tarpeet. Lasten ja nuorten omaa toimijuutta tulee vahvistaa.

Linjaus 3: Demokratia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatus sekä jatkuva oppiminen tukevat osallistumisoikeuksien toteutumista

Toimenpide-ehdotusten teemat demokratia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatuksen tukemiseksi

- ***Nuorten koulutuspolkujen eriytymiseen puuttuminen varhaisessa vaiheessa. Osallistumista tukevan tietopohjan ja valmiuksien varmistaminen.***
- ***Ajantasaisten koulutus- ja oppimateriaalien saatavuuden parantaminen (demokratia- ja ihmisoikeuskysymyksistä). Valtakunnallisen demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen osaamiskeskuksen perustamisen selvittäminen sekä ajankohtaisten pilottihankkeiden tulosten valtakunnallinen jalkauttaminen.***

- ***Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen pitkäjänteinen kehittäminen demokratia- ja ihmisoikeusasioissa.***
- ***Kansalaistaitojen sekä avoimen keskustelun vahvistaminen disinformaation tunnistamiseksi ja torjumiseksi (ml. digitaalinen- ja mediakasvatus).***
- ***Yleisten kirjastojen ja museoiden verkoston roolin vahvistaminen yhteiskunnallisen osallistumisen ja medialukutaidon vahvistamisessa.***
- ***Demokratiaa, ihmisoikeuksia ja medialukutaitoa koskevan osaamisen vahvistaminen ja painoarvon lisääminen kotoutumiskoulutuksessa sekä monikielisessä yhteiskuntaorientaatiossa.***
- ***Riittävien resurssien turvaaminen kansalaisyhteiskunnan toimijoille demokratiaa, ihmisoikeuksia ja medialukutaitoa koskevan koulutuksen tarjoamiseen.***

Poliittinen osallistuminen ja osallisuuden kokemus jakautuu Suomessa. Ehdotetut toimenpiteet jäävät kuitenkin yleisiksi eivätkä mahdollista marginalisoitujen tai syrjinnän vaarassa olevien ryhmien tunnistamista tai heidän osallisuutensa vahvistamista. Lapsille tarvitaan lisää ikä- ja kehitystason mukaisia vaikuttamismahdollisuuksia ja -muotoja ja on huolehdittava, että myös haavoittuvassa asemassa olevien ja syrjinnälle alttiit lapsi- ja nuorisoryhmät, mukaan lukien nuoret lapset, ovat mukana.

Demokratia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatuksessa on tärkeää huomioida viestiminen ymmärrettävästi ja ikätasoisesti eri kulttuureista Suomeen kotoutumassa oleville sekä näiden ihmisten valmiudet ottaa vastaan tietoa ottaen huomioon kotoutuvien koulutustausta ja luku- ja kirjoitustaito. Lasten demokratia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatuksen tukena myös vanhemmille on tarjottava vastaavaa koulutusta. Tällaista koulutusta on oltava tarjolla myös niille maahanmuuttajille, jotka ovat kotoutumistoimien ulkopuolella.

Linjaus 4: Avoin, läpinäkyvä ja vuorovaikutteinen hallinto vahvistaa luottamusta. Päätöksenteko on tietoperusteista

Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla hallinnon avoimuutta ja läpinäkyvyyttä voidaan edistää

- ***Julkisen hallinnon viestinnän kehittäminen yhteiskunnan toimintaan liittyvissä asioissa.***
- ***Julkisuuslain uudistuksen loppuunsaattaminen. Avoimuusrekisterin saattaminen voimaan, seuranta sekä kehittämistarpeiden arviointi.***
- ***Lainsäädäntöprosessin avoimuuden ja osallistavuuden parantaminen sekä virkamiesten osaamisen kehittäminen.***

Linjauksen viimeisen toimenpiteen mukaan ” Tavanomaisten tahojen kuulemisesta ja osallistumisesta siirrytään laajempien ryhmien kuulemiseen. Virkamiesten osaamista monipuolisista kuulemismenetelmistä tuetaan.” Tässä on tärkeää huomioida myös lasten sekä eri kieliryhmiin kuuluvien mielekäs kuuleminen erilaisin osallistavin ja ikätasoisin menetelmin (linkittyy vahvasti myös linjaukseen 5).

Linjaus 5: Yhteiskunnallinen keskustelukulttuuri on rakentava, moniarvoinen ja syrjimätön sekä mahdollistaa eri väestöryhmien osallistumisen

Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla keskustelukulttuuria voidaan parantaa

- *(Puolueiden välisen) dialogin ja yhteistyön tunnistaminen keskeiseksi elementiksi rakentavassa yhteiskunnallisessa keskustelukulttuurissa.*
- *Hyvien väestösuhteiden edistäminen dialogin keinoin.*
- *Oikeiden osallistumisinstrumenttien valinta osallistumisen eriytymisen vähentämiseksi.*
- *Viranomaistoimien jatkaminen ja osaamisen kehittäminen vihapuheeseen ja häirintään puuttumiseksi.*
- *Vihapuheen ehkäisy sekä tietoisuuden lisääminen vihapuheen ja häirinnän kohtaamisesta sekä sananvapauden rajoista.*

-

Linjaus 6: Aktiivinen ja elinvoimainen kansalaisyhteiskunta on keskeinen osa toimivaa demokratiaa

Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla voidaan tukea kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä ja osallistumista

- *Autonomisen ja elinvoimaisen kansalaisyhteiskunnan merkityksen tunnistaminen sekä kumppanuuteen perustuvan sektorien välisen yhteistyön edistäminen.*
- *Kansalaisyhteiskuntaan liittyvien muutosten ja niiden vaikutusten pitkäjänteinen arviointi ja seuranta.*
- *Kansalaistoiminnan rahoitus- ja varainhankintatietoisuuden ja osaamisen tukeminen sekä varainhankintainnovaatioiden kehittäminen.*
- *Nuorten vapaaehtoistoiminnan tukeminen koulujen ja oppilaitosten avulla.*
- *Kansalaisyhteiskuntatutkimuksen edistäminen ja tutkimustiedon parempi hyödyntäminen. Virkahenkilöiden kansalaisyhteiskuntaosaamisen ja –tietämyksen vahvistaminen.*
- *Kulttuurilaitosten roolin ja toiminnan vahvistaminen kotouttamisessa ja sosiaalisessa yhteenkuuluvuudessa sekä kulttuurin nostaminen kestävän kaupunkikehityksen keskiöön.*

Linjaus 7: Suomi tukee demokratiakehitystä kansainvälisesti

Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla voidaan tukea kansainvälistä demokratiakehitystä

- *Toimijoiden yhteydenpidon lisääminen kansallisella tasolla ja Suomen kansainvälisen demokratiatyön kehittäminen kokonaisuutena. Suomalaisen demokratia-, ihmisoikeus- ja oikeusvaltioalan asiantuntemuksen hyödyntäminen kansainvälisessä yhteistyössä.*
- *Politiikassa aliedustettujen ryhmien poliittisen osallistumisen vahvistaminen tukemalla kansainvälisesti puolueita ja parlamentteja. Erilaisten tapojen kehittäminen tukemaan eri toimijoiden osallistumisoikeuksien toteutumista sekä mediavapautta.*
- *Valtioneuvoston tutkimustoiminnan kehittäminen sekä seuranta kansainvälisen demokratiatyön vaikuttavuudesta ja kehittämistarpeista.*
- *Suomen aktiivinen toiminta Euroopan Unionin Team Europe Democracy–aloitteessa ja hallitusten välisissä demokratiajärjestöissä. Suomen tuki Kansainväliselle demokratia- ja vaaliapuinstituutille (International Institute for Democracy and Electoral Assistance, International IDEA).*

Jotta Suomi voi uskottavasti tukea ihmisoikeuksien toteutumista muissa maissa, tulee varmistaa, että kaikkien ihmisten ihmisoikeuksia kunnioitetaan myös Suomessa. Kansainvälisessä yhteistyössä Suomi voi peilata omia käytänteitään muihin maihin ja löytää keinoja ottaa ihmisoikeuksia vahvistavia käytänteitä käyttöön myös omassa kansallisessa toiminnassaan, kuten kansainvälistä suojelua hakevien lasten ja perheiden kanssa toimimiseen liittyvässä toiminnassa (mm. lasten säilöönnoton käytänteet).

Periaatepäätöksessä nostetaan esiin mahdollisuus selvittää kehitysyhteistyörahoituksen ulkopuolisen demokratiatukirahoituksen kasvattamiseen. Nykyisessä maailmantilanteessa, jossa sääntöperustaisen maailmanjärjestys on kriisissä ja ihmisoikeuksien toteutuminen on heikentynyt, kehittyvien maiden kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytysten turvaaminen on erittäin tärkeää.

Periaatepäätöksen vahvempi sitominen valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittiseen selontekoon, ulko- ja turvallisuuspoliittiseen selontekoon ja kehitysyhteistyön ylivaalikautisia tavoitteita koskeviin periaatteisiin on kannatettava ehdotus. Samoin tuemme Lähetysseuran kantaa demokraattisten rakenteiden tukemisesta osana Suomen kauppa-, kehitys ja ilmastoulkopolitiikka ja tarvetta pitkäjänteiselle budjetoinnille, erityisesti luomalla tiekartta kohti 0,7 % BKTL-osuutta kehitysyhteistyölle; myöntämällä, 0,2% osuutta vähiten kehittyneille maille, missä kansalliset instituutiot ja resurssit demokratiakehityksen tukemiseksi ovat heikoimmat ja kanavoimalla vähintään 15 % osuus kehitysyhteistyömäärärahoista kansalaisyhteiskunnan vahvistamiseen.

Pakkala Emmi
Pelastakaa Lapset ry